

Har norske fjellbygder en framtid?

Statssekretær Janne Sjelmo Nordås, KRD

Flåm, 12.03.08

Tusen takk for invitasjonen.

Jeg kan først som sist avsløre at jeg ikke har noen fasitsvar i de store spørsmålene knyttet til en helhetlig fjellpolitikk. Jeg er her for å si litt om KRDs inngang til området og andre departements bidrag, men også for å lytte for å få gode innspill den videre prosess som er startet opp.

Jeg vil derfor takke for at vi blir invitert og utfordret til å delta her.

Vi har felles interesser i en felles, åpen dialog om de utfordringer som ligger i å utvikle potensialet som ligger i en helhetlig fjellpolitisk strategi.

Mitt inntrykk er at dere er aktive nettverksbyggere, det er svært viktig!

Ulike bosteder har ulike kvaliteter

Valgfriheten krever arbeid og velferdstilbud, og lokalsamfunn som framstår som attraktive.

Nasjonale myndigheter ønsker å løfte fram enkelte tema og arbeidsmåter, enten fordi det er nye felt som trenger kunnskapsbygging, eller fordi det er arbeid med nasjonal overføringsverdi mellom fylker.

Regjeringens fjellpolitiske innsats er forankret både i Soria Moria og i vår stortingsmelding nr. 21, Hjarte for heile landet; ” Regjeringa har som mål å utvikle ein politikk for fjellområdea parallelt med vidareutviklinga av landbrukssektoren, i tråd med Soria Moria – erklæringa.

Det nye Distriktssenteret med avdelinger i Sogndal, Steinkjer og Alstahaug vil være en viktig aktør i denne sammenheng.

Det er viktig at kommunene bedre blir i stand til å takle omstilling og utvikling. Da er det lettere å komme i gang tidligere, noe som er utgangspunktet for gode og lokalt forankrede løsninger. Derfor satser vi bl.a på kommunen som førstelinje i næringsutvikling.

Et annet viktig grep som denne regjeringen har gjort er etableringen av regjeringsutvalget for distrikts- og regionalpolitikk. Her leder Magnhild et utvalg som består av 7 statsråder, og hvor en tar grep i forhold til den brede distriktpolitikken.

Mye av innholdet i den framtidige fjellpolitikken vil være å videreutvikle en del av de grepene som vi allerede har tatt. Dette er knyttet til flere fagdepartementers ansvarsområder og innefor mange tema. Dere som sitter her vet like godt som meg at dette er utfordrende. Det er ulike interesser, både mellom sektorinteresser og mellom forvaltningsnivåer. Det erkjenner vi, men det kan ikke stoppe oss fra å få til noe på de områdene der vi også har felles interesser. Vi må også utforske hva handlingsrommet er, og utvikle nye strategier for samarbeid.

Våre vyer baseres på en tosidig tilnærming, som vi ønsker å bidra til å forene.

På den ene siden – og det ligger klart i bunn: En grunnleggende forståelse av den gode forvaltertanken. Miljøvernperspektivet kommer til å tillegges større vekt framover. Ikke bare når det gjelder klimapolitikken, men også biologisk mangfold og norske forpliktelser internasjonalt for å ta vare på og forvalte dette mangfoldet.

På den andre siden handler det om muligheter for verdiskaping. Vi må sikre utviklingsbetingelsene i områder av landet som på mange måter er marginale og perifere i forhold til de ”hotte” globale næringsmulighetene, og at det i kvantitative termer er begrenset hvor mye av den globale og nye tjenesteøkonomien som finnes her.

I fjellområder er og blir naturgitte ressurser det viktigste fundamentet for verdiskaping og bosetting.

Naturressursene som ligger i fjellområdene er av stor betydning både for de tradisjonelle primærnæringene og for de nye, opplevelsesbaserte næringene.

Vi er opptatt av hvordan legge til rette for en lokal utvikling som ivaretar begge perspektivene: Miljø og forvaltertanken og verdiskaping i lokalsamfunnene. Og vi ser lyst på kombinasjonen, selv om vi ikke skal stikke under en stol at det også er konflikter og ulike interesser.

Ett eksempel: Regjeringen har lagt fram en egen reiselivsstrategi. De turistene vi ønsker og forventer i framtida, er de som forventer at Norge er på topp i klima og bevissthet om biologisk mangfold.

Hvordan kan de unike ressursene som ligger i natur, kultur, tradisjoner i de ulike delene av Norge brukes til konstruktiv bygging av framtidens arbeidsplasser og lokalsamfunn?

Vi har ikke svarene. Vårt håper å bidra til å legge til rette for gode og tillitsbyggende prosesser. I den sammenheng ser vi det som en styrke at så mange fylkeskommuner i Sør-Norge har samlet seg i et fjellregionsamarbeid. Det letter prosessene i dialogen mellom forvaltningsnivåene, det utvikler og skaper rom for de gode debattene, og dere sørger for å holde temaet varmt.

I det følgende vil jeg presentere ulike aspekter ved flere departementers arbeidsområde som har betydning i forhold til fjellpolitikken. Det som her presenteres er slett ikke en uttømmende liste over tiltak fra de ulike departementene, men er mer en synliggjøring av at det er mye som skjer, og at det er mange interessenter som gjerne vil bidra inn mot fjellpolitiske strategier. Utfordringen er selvsagt å sy dette sammen til en helhetlig pakke, der de ulike elementene bygger opp og utfyller hverandre.

Småsamfunnssatsinga:

Småsamfunn kjennetegnes ved:

- lange avstander til regionale sentra**
- Vedvarende nedgang i folketallet**
- Problematisk næringsstruktur.**

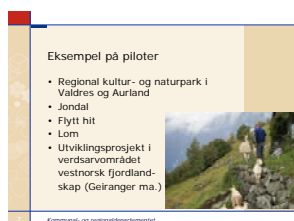
Påfallende mange kommuner/fylkeskommuner har spilt inn prosjekt som fell innenfor fjellområde. Fjellområda har for en stor del alle kjennetegna på småsamfunn. Vi ser derfor pilotprosjekta som en viktig del av den fjellpolitiske satsinga. Når jeg litt senere viser noen plansjer fra Lom kommer jeg tilbake til det.

Bildet med de skitne bakene er fra Per Gynt forestillinga på Gålå.

KRD har ikke vært med å finansiere denne store satsingen, men det er i allefall en god illustrasjon på et kultur og næringsprosjekt på fjellet, som har vokst seg stort og betydningsfullt, både som regional markør, som arbeidsplass og ikke minst som kulturformidler.

Satsingen på småsamfunn har det til felles med fjellpolitikk at det trengs en helhetlig satsing. Det er små og sårbare miljøer. Alle tilgjengelige ressurser må samles i en felles innsats for å få til lokal utvikling. Det er også slik at ulike sektorinteresser må samle seg og bygge opp om den lokale utviklingskraften.

Dette er eksempler på småsamfunnspiloter som har aspekter av fjell i seg:

Valdres og Aurland arbeider etter fransk inspirasjon. De bygger opp en merkevare og et kvalitetsprodukt. De arbeider for å få til en form for sertifisering som et område med særegne kvaliteter som i det videre kan brukes i både intern og ekstern markedsføring av sine områder.

Både i Lom og i Jondal har de med utgangspunkt i nasjonalparkstatus ønsket å bruke nærheten til store naturverdier på en positiv måte, både for å bygge lokale identitet og konkret for å legge til rette for næringsutvikling. Lom-eksemplet kommer jeg tilbake til senere.

UNESCO peker ut en rekke verdensarvområder. Dette er områder med særegne verdier, knyttet til natur, kultur, historie. Vestnorsk fjordlandskap er et slikt særegent område. Utfordringene er knyttet til opprettholdelse av kulturlandskapet. Det er en viktig forutsetning for å kunne bevare og utvikle de verdiene som ligger i området. Møre og Romsdal har derfor søkt om penger til et utviklingsprosjekt, der lokal mobilisering for å kunne sette inn til tiltak for å opprettholde kulturlandskapet er et viktig mål.

Landbruksdepartementet:

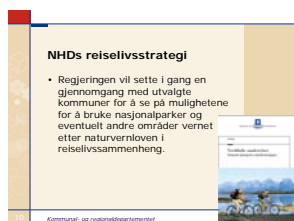
"Landbruk og landbruksbasert virksomhet er en sentral inntektskilde for befolkningen i fjellområdene, i tillegg til at landbruket er viktig som leverandør av fellesgoder knyttet til trygg mat, levende bygder og kulturlandskapet. Den generelle landbrukspolitikken legger vekt på å forene bevaring av fjellområdenes unike særpreg, med muligheten for å utvikle interessante og konkurransedyktige næringer. Dette gjelder både innenfor de tradisjonelle næringene, og i det å skape nye næringer

bygd på lokale ressurser. Bruk av utmarka til nye næringer, vern som ressurs for næringsutvikling, bevaring av kulturlandskapet gjennom aktiv beitebruk, utvikling av natur- og kulturparker, stølsdrift, økologisk landbruk, bioenergi, småkraft, foredling og utnyttelse av landbruksbaserte ressurser, grønt reiseliv, samt areal- og eiendoms politikken er sentrale satsinger og tiltaksområder innen landbruket, som er særlig relevant for utviklingen i fjellområdene.”

De unike kvalitetene som fjellområdene har, når det gjelder renhet og natur, kulturlandskap og kulturminner, utgjør et godt utgangspunkt for utvikling av ny næringsvirksomhet.

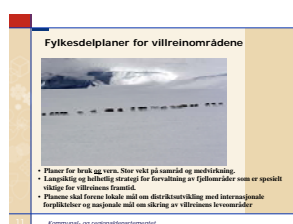
Nærings- og handelsdepartementet:

Også realiseringen av NHDs reiselivsstrategi vil ha stor betydning i forhold til å levere på fjellpolitikken. Det er en rekke tiltakspunkter i denne nasjonale strategien som har en klar adresse til fjell. Dette er bare et eksempel.

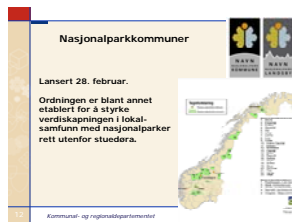
Det er ikke bestemt hvilke kommuner dette blir, men NHD legger opp til en relativt rask avklaring.

Miljøverndepartementet:

MD har startet opp et omfattende arbeid for å ivareta Norges internasjonale ansvar for villrein.

Gjennom en helhetlig planlegging over større områder kan en legge overordna føringer gjennom plan- og bygningsloven for å sikre sårbare lokaliteter for villreinen, og samtidig finne områder der det kan stimuleres til lokal næringsutvikling innen gitte rammer.

MD har flere innganger til feltet fjellpolitikk. De har det overordnede ansvar for natur- og kulturminneforvaltning, men har også ansvaret for planlegging etter plan- og bygningsloven. MD har også en interesse knyttet til verdiskaping i tilknytning til de natur- og kulturverdiene de har et overordnet ansvar for, jfr.

verdiskapingsprogrammet for kulturminner som de har ansvaret for, og som også har et nedslagsfelt i fjellområder. En god forvaltning av kultur- og naturverdier forutsetter et aktivt, brukt kulturlandskap.

Som dere ser gjelder dette kommuner spredt over hele landet. Det er ikke bare fjellområder som er med i dette konseptet. Det ligger ikke direkte pengestøtte inne i det, men det har vært stor interesse for å delta, og kriteriene for å bli med har vært strenge, bla, knyttet til andel av kommunenes areal som er vernet.

I Lom har han vært flink til å se ting i sammenheng. En har søkt, og kommet med i den nasjonale småsamfunnssatsinga, en bygger videre på det lokale utviklingsarbeidet som er startet opp ved å søke seg inn i MDs satsing på nasjonalparkkommune/landsby. Samtidig har kommunen arbeidet aktivt med utviklingsarbeid med et tydelig ungdomsfokus. Lom har tatt tak, og koblet ulike satsinger, til det beste for sin kommune som helhet. De har sett koblingspunkter som kanskje ikke nasjonale myndigheter selv har gjort.

Programmet spenner frå samtidskunst til skirenn, seminar til konsert.

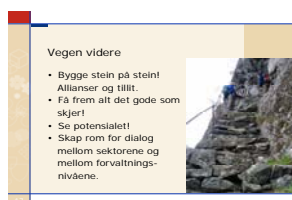
Dette er et av prosjektene som har startet opp som en del av KRDs småsamfunnssatsing, men som nå også vil gå inn som en del av det profileringsarbeidet Lom gjør som Nasjonalparkkommune. Lom syr saman ulike interesser, penger og mennesker på en god måte.

Fra min nære hjemtrakt viser jeg dere noen eksempler fra

Hattfjelldal:

Mange prosjekter opp gjennom årene har ført til ny næringsutvikling i bygde- kommunen. Ikke minst er det kvinner som står bak dette. Foredling av lokal mat, gamle tradisjoner koblet med ny design, kunst, kultur og natur er stikkord.

Vegen videre:

Bygg stein på stein. Det er viktig å sørge for å holde kanalene åpne og bygge tillit alle veier i arbeidet videre; mellom forvaltningsnivåene, mellom kommunene og mellom offentlige og private aktører.

- **Bedre utnyttelse av potensialet i de kvalitetene som fjellområdene representerer**
- **Bygge videre på eksisterende satsinger og engasjement lokalt og regionalt**
- **Utnytte samspillet mellom ulike sektorer og næringer**

Departementene har en rekke virkemidler og tiltak i dag. Vi har også lest og tatt tak i det som er spilt inn fra dere i fylkeskommunene, for å videreutvikle virkemidlene i tråd med de signaler dere har gitt.

Disse virkemidlene er vi nå i dialog om å videreutvikle og synliggjøre mer samlet.

Det arbeides konkret, på oppdrag for Regjeringsutvalget for distrikts- og regionalpolitikk, med sikte på å se ting mer i sammenheng på tvers av departement og få til en enda bedre dialog mellom nivåene,

Det arbeides også med sikte på å få gjennomført en felles fjellpolitisk konferanse – en arena for dialog med de regionale og lokale aktørene i fjellområdene (også med et internasjonalt perspektiv)

Reiselivsstrategien underbygger og styrker vårt felles arbeid med å ta i bruk muligheter og utløse verdiskapingspotensialet i fjellområdene.

Viktig også å hente inn internasjonale erfaringer (Interreg/Euromontana) og prøve oss fram i forhold til bærekraftig bruk og vern i praksis. Dette vil Axel komme nærmere inn på etterpå.

Vi er langt fra i mål, men vi har alle felles interesse av å legge våre hoder sammen for å utvikle samarbeidet i en felles fjellpolitikk.

Jeg har lagt på et bilde som viser en veldig bratt sti. Jeg er optimistisk, og tror at vi er i ferd med å komme opp den bratteste kneika, og at trenden egentlig er i ferd med utløse en del av det potensialet som ligger i norske fjellbygder; så ja; jeg tror at norske fjellbygder har en framtid!

Vår neste distrikts- og regionalmelding, som vi planlegger å legge fram neste vår, vil være utkvitteringen i forhold til det vi har oppnådd i de fire årene som har gått, og peke på veien videre. Jeg tror vi har felles anliggender, med tanke på å komme lengst mulig i fjellpolitikken, derfor får vi kanskje ønske hverandre lykke til!

